

PREHĽAD ZMIEN V NOVOM SLOVENSKOM VYDANÍ RÍMSKEHO MISÁLA

V roku 2002 bolo vydané tretie vydanie Rímskeho misála v latinčine, v ktorom sa vykonali niektoré úpravy a vložili potrebné dodatky. Konferenciám biskupov pripadla úloha upraviť doteraz používané texty, aby boli vernejšie latinskému originálu, a tak pripraviť verné a presné nové vydania Rímskeho misála v národných jazykoch.

Nové slovenské vydanie Rímskeho misála prináša teda dva druhy zmien:

- jednak sú doplnené texty pridané do latinského vydania misála v roku 2002;
- zároveň boli niektoré doterajšie texty upravené z dôvodu väčšej vernosti latinskému originálu.

Korekcie sa dotkli aj hudobnej – notovej – stránky Rímskeho misála.

Aspoň na najvýznamnejšie zmeny v novom slovenskom vydaní misála chceme upozorniť v nasledujúcich riadkoch.

1. ÚPRAVY NA ZÁKLADE ZMIEN V TREŤOM TYPICKOM LATINSKOM VYDANÍ

- upravené boli Všeobecné smernice Rímskeho misála, ktoré už boli skôr publikované v časopise Liturgia 4/2008, a v novom vydaní misála prešli len jazykovou úpravou;
- pridaná vigílna omša na slávnosť Zjavenia Pána;
- v Pôstnom období bola do omšových formulárov na každý deň pridaná záverečná modlitba nad ľudom, ktorá je v nedele povinná;
- v piatok po Piatej pôstnej nedeli bola pridaná alternatívna kolekta, s mariánskou tematikou;
- výraznejšia úprava rubriík pre Svätý týždeň a Veľkonočné trojdnie, hlavne na základe obežníka *O príprave a slávení Veľkonočných sviatkov* z roku 1988;
- v omši na pamiatku Pánovej večere bola pridaná ďalšia antifóna pri obrade umývania nôh;
- v omši na pamiatku Pánovej večere je uvedená kompletná Prvá eucharistická modlitba s vlastnými textami pre túto omšu;

- v Piatok utrpenia Pána (Veľký piatok) pri úcte kríža bola pridaná možnosť spievať antifónu *Stabat mater*;
- pridaná vigílna omša na slávnosť Nanebovstúpenie Pána;
- na omšu vo dne na slávnosť Nanebovstúpenia Pána bola pridaná alternatívna kolekta;
- upravené boli rubriky v Omšovom poriadku;
- pridaná prefácia O svätých mučeníkoch II.;
- v eucharistických modlitbách je upravená poznámka o spomínaní mena biskupa s odkazom na nové znenie VSRM č. 149;
- v závere Omšového poriadku sú uvedené nové formuly na prepustenie ľudu;
- pri slávnostných požehnaníach sa používa pôvodná dlhšia formula záverečného požehnaní (A požehnanie všemohúceho Boha, Otca... nech zostúpi na vás a zostane vždy s vami);
- k omšovému poriadku zaradená kapitola *Nápevy eucharistických modlitieb* so znotovanými eucharistickými modlitbami;
- pridaná kapitola *Poriadok omše len s jedným posluhujúcim*;
- za omšový poriadok bol pridaný *Dodatok k omšovému poriadku* s eucharistickými modlitbami za zmierenie a s eucharistickou modlitbou pre omše za rozličné potreby s príslušnými predpismi o použití týchto eucharistických modlitieb;
- v omšiach na sviatky svätých boli pridané formuláre nových slávení;
- preusporiadané formuláre spoločných omší;
- v spoločných omšiach vo väčšej miere pridané nové vstupné spevy a spevy na prijímanie;
- pridaný nový formulár pre spoločné omše Panny Márie vo Veľkonočnom období;
- v rituálnych omšiach boli pridané tituly II. Pri vysluhovaní pomazania chorých a IX. Pri ustanovení lektorov a akolytov;
- viaceré formuláre omší pri vysluhovaní sviatostí boli obohatené o vlastné vsuvky do eucharistických modlitieb (napr. pri krste, pri vysluhovaní birmovania, pri slávení manželstva, pri vysluhovaní posvätných rádov);
- preusporiadané boli omše pri vysluhovaní posvätných rádov, formuláre boli doplnené o prefácie;
- rubrikálna úprava v omšiach pri slávení manželstva – po modlitbe nad novomanželmi (po Modlitbe Pána) sa hneď hovorí „Pokoj Pánov nech je vždy s vami“;
- omše za rozličné potreby boli rozdelené do troch nových skupín (povodne štyri skupiny);

- pridané tri nové formuláre omší za rozličné potreby: 11. Na výročie manželstva, 16. Za zmierenie, 39. Za dar mravnej čistoty, v omši č. 13. Za rehoľníkov boli pridané formuláre na výročie rehoľných sľubov;
- vo votívnych omšiach boli pridané tri nové tituly: 2. O Božom milosrdenstve, 3. O našom Pánovi Ježišovi Kristovi, najvyššom a večnom kňazovi (odlišný formulár ako na sviatok s identickým názvom), 12. O svätom Jánovi Krstiteľovi;
- preusporiadané formuláre v omšiach za zomrelých – z pôvodných piatich sekcií do štyroch;
- v omšiach sa zomrelých je vo viacerých modlitbách doplnený výraz „duša“ (modlíme sa za dušu zosnulého), čím sa zjednocuje terminológia modlitieb s pohrebnými obradmi;
- preusporiadaný dodatok, do ktorého boli pridané nové tituly: v nápevoch k textom omšového poriadku (Dodatok I.) je doplnené Ohlásenie dňa Veľkej noci a pohyblivých sviatkov, pridaný Dodatok III. Obrad ustanovenia vysluhovateľa svätého prijímania na jednotlivý prípad, pridaný Dodatok IV. Obrad požehnania kalicha a patény počas omše;
- v závere misála je pridaná časť *Osobitné slávenia diecéz Slovenska*, v ktorej sa nachádzajú vlastné formuláre na spomienky slávené len v niektorých diecézach, nie na celom Slovensku (sv. Neita, sv. Ladislava, sv. Emeráma, sv. Imricha, bl. Anny Kolesárovej).
-

2. ÚPRAVY DOTERAJŠIEHO SLOVENSKEHO ZNENIA

Promulgačný dekrét tretieho typického latinského vydania (20.4.2000) požaduje od konferencií biskupov, aby doteraz používané texty upravili, aby boli vernejšie latinskému originálnemu textu

V súčasnom slovenskom znení boli identifikované miesta, ktoré sa výraznejšie odklňajú od latinského originálneho textu. Preto bolo nevyhnutné v zmysle vyššie uvedených predpisov vykonať aj niektoré úpravy doterajšieho prekladu.

Texty ľudu ostávajú bez zmeny (jedinou zmenou je úprava zvolania pri príprave obetných darov, ktoré sa hovorí, len ak sa nespieva príslušný spev).

2.1 NAJVÝZNAMNEJŠIE ÚPRAVY V PREKLADE

Terminologické zmeny

Upravuje sa napríklad „Úvodný spev“ na „Vstupný spev“, „Modlitba dňa“ na „Kolekta“, „Pieseň vďaky“ na „Prefácia“, „Obdobie cez rok“ na „Cezročné obdobie“.

Upravili sa aj názvy viacerých sviatkov a liturgických dní presnejšie podľa latinskej terminológie. Asi najviac viditeľná zmena bude pri názve dní vo Svätom týždni a Veľkonočnom trojdní, ktoré sa po novom nazývajú: Svätý týždeň, Palmová (kvetná) nedeľa, Štvrtok Svätého týždňa (Zelený štvrtok), Štvrtok Pánovej večere, Piatok utrpenia Pána (Veľký piatok), Svätá sobota (Biela sobota).

Konsekračné slová

V konsekračných slovách bolo doplnené „lebo“, ktoré je prekladom latinského „enim“ a doteraz nebolo v slovenčine vyjadrené. V slovách nad kalichom sa „pro multis“ prekladá „za mnohých“ na základe dôvodov uvedených [v liste Kongregácie pre Boží kult a disciplínu sviatostí z roku 2006](#).

Aspoň stručné vysvetlenie k zmene „za mnohých“ (podrobnejšie v spomenu-
tom liste Kongregácie):

Formula „pro multis“ v konsekračných slovách bola používaná po latinsky v rímskom obrade už od prvých storočí. V posledných tridsiatich rokoch však niektoré texty, ktoré boli schválené v moderných jazykoch, prekladajú tento výraz interpretatívnou formou: „za všetkých“.

Výraz „za všetkých“ nepochybne zodpovedá správnej interpretácii úmyslu Pána. Je predsa dogmou viery, že Kristus zomrel na kríži za všetkých mužov a všetky ženy.

Existujú však mnohé argumenty v prospech presnejšieho prekladu „za mnohých“:

a) Synoptické evanjeliá majú špecifický odkaz na „mnohých“ (v gréčtine „polloi“), za ktorých Pán vykonáva svoju obetu. Tento výraz bol daný do popredia niektorými exegétmi vzhľadom na slová proroka Izaiáša: „Môj spravodlivý služobník ospravedlní mnohých a sám ponese ich viny... on niesol hriech mnohých a prosí za hriešnikov“ (Iz 53, 11 – 12).

b) Rímsky obrad v latinskom jazyku v slovách premenenia nad kalichom vždy používal termín „pro multis“ (za mnohých), a nikdy nie „pro omnibus“ (za všetkých).

c) Eucharistické modlitby východných obradov v gréčtine, v sýrčine, v arménčine i v slovanských jazykoch používajú ekvivalent latinského „pro multis“ (za mnohých).

d) Preklad „za mnohých“ je verným prekladom latinského „pro multis“, zatiaľ čo preklad „za všetkých“ je skôr spôsob vysvetlenia, ktorý patrí do oblasti katechézy.

e) Výraz „za mnohých“, hoci zostáva otvorený zahrnutiu každej ľudskej osoby do plánu spásy, okrem toho vyjadruje aj fakt, že spása nie je určená mechanickým spôsobom, bez rešpektovania vôle alebo spolupráce človeka. Veriaci je pozvaný vo viere prijať dar, ktorý mu bol ponúknutý a prijať nadprirodzený život, ktorý je udelený tým, ktorí spolupracujú na tomto tajomstve, pričom ho prežívajú vo vlastnom živote, a to takým spôsobom, aby sami boli zahrnutí medzi tých, o ktorých biblický text hovorí, že sú „mnohí“.

Záverečná doxológia a konklúzia modlitieb

V záverečnej doxológii sa doterajší výraz „v jednote s Duchom Svätým“ upravuje na „v jednote Ducha Svätého“, čo je presnejšie vzhľadom na latinský originál: „in unitate Spiritus Sancti“. Nové znenie lepšie vyjadrí obsah latinského textu, ktorý hovorí, že Duch Svätý vytvára samotnú jednotu Trojice. Podrobnejší komentár sa nachádza v článku [o úpravách v omšovom poriadku](#). V zmysle tejto úpravy sa zmení aj dlhšia konklúzia modlitieb.

Konklúzia prefácií

Súčasnú slovenskú znenie pri niektorých prefáciách nevyjadruje celý latinský text konklúzie. Napríklad: „Et ideo cum Angelis et Archangelis, cum Thronis et Dominationibus, cumque omni militia caelestis exercitus, hymnum gloriae tuae canimus, sine fine dicentes“ je v súčasnom misáli vyjadrené ako: „Preto s anjelmi, archanjelmi a so zástupmi všetkých svätých spievame chválospev na tvoju slávu a neprestajne voláme.“ Upravuje sa na:

„Preto s anjelmi aj archanjelmi, s trónmi a panstvami a so všetkými nebeskými zástupmi spievame chválospev na tvoju slávu a neprestajne voláme.“

Ďalšie podrobnosti sú v článku [o konklúziách prefácií](#).

Preklad „Domine“ ako „Pane“

V súčasnom znení je latinské „Domine“ často prekladané ako „Otče“, prípadne „Bože“. Chcelo sa tým zdôrazniť, že liturgické modlitby sú adresované Bohu Otcovi. Latinské „Dominus“ je však vyjadrením gréckeho „Kyrios“ ktoré vo Svätom písme nahrádza Boží tetragram – Božie meno. Preto sa v obnovenom slovenskom znení „Domine“ prekladá ako „Pane“. Takýto postup je aj v súlade s [Listom biskupským konferenciám o „Božom mene“ z roku 2008](#).

Benedictus Deus – požehnaný Boh

Výraz „benedictus Deus“ sa aktuálne prekladá ako „zvelebený Boh“. V obnovenom slovenskom preklade misála sa pri výrazoch „benedico“ a „benedictus“ rozlišuje, či ide o činnosť človeka voči Bohu, kedy sa uvádza „zvelebovať, dobrorečiť“, alebo či ide o kategóriu Boha, kedy sa uvádza „požehnaný Boh“. Ide o výraz bežne používaný v Starom zákone, ktorý je potrebné správne chápať. Boh nie je požehnaný preto, lebo ho niekto požehnal (urobil nad ním krížik), ale preto, lebo je prameňom všetkého požehnania. Podobná kategória je aj, že Boh je svätý (pritom ho nikto nesvätořečil). Táto zmena sa najviac dotkne modlitieb pri príprave obetných darov.

2.2 ZMENY V OMŠOVOM PORIADKU

Nie je možné na tomto mieste vymenovať všetky zmeny, ktoré nastali v novom vydaní misála. Poukazujeme preto len na zmeny v omšovom poriadku, ktoré sa dotýkajú každodenného slávenia svätej omše.

- odpovede ľudu na všetky tri možné úvodné výzvy po prežehnaní sa zjednocujú na:

I s duchom tvojím.

- záverečná modlitba kňaza v úkone kajúcnosti – úprava slovosledu:

...a privedie nás do **večného života**.

- konklúzia kolekty:

Skrze nášho Pána Ježiša Krista, tvojho Syna, ktorý je Boh a s tebou žije a **kraľuje v jednote Ducha Svätého** po všetky vekov.

- Evanjelium – požehnanie diakona

Pán nech je v tvojom srdci i na tvojich perách, aby si dôstojne a **náležite** hlásal jeho evanjelium. V mene Otca i Syna i Ducha Svätého.

- Evanjelium – tiché modlitby kňaza

Všemohúci Bože, očisť mi srdce i pery, aby som **mohol dôstojne hlásať** tvoje sväté evanjelium.

Slová evanjelia nech zmyjú naše previnenia.

- Príprava obetných darov

Požehnaný si, Pane, Bože všetkého stvorenia, pretože sme z tvojej štedrosti prijali tento chlieb. Obetujeme ti ho ako plod zeme a práce ľudských rúk, aby sa nám stal chlebom života.

Ľud: **Požehnaný Boh naveky!**

Tajomstvo tejto vody a vína nech **nám dá účasť na božstve toho**, ktorý láskavo prijal našu ľudskú prirodzenosť.

Požehnaný si, Pane, Bože všetkého stvorenia, pretože sme z tvojej štedrosti prijali toto víno. Obetujeme ti ho ako plod viniča a práce ľudských rúk, aby sa nám stalo duchovným nápojom.

Ľud: **Požehnaný Boh naveky!**

- výzva po príprave darov:

Modlite sa, bratia a sestry, aby sa moja i vaša obeta zalúbila **všemohúcemu Bohu Otcovi**.

- dialóg pred prefáciou:

Vzdávajme vďaky Pánovi, **nášmu Bohu**.

- konsekrčné slová nad chlebom a nad kalichom:

Vezmite a jedzte z neho všetci, **lebo** toto je moje telo, ktoré sa obetuje za vás.

Vezmite a pite z neho všetci, **lebo** toto je kalich mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás i za **mnohých** na odpustenie hriechov. Je to krv novej a večnej zmluvy. Toto robte na moju pamiatku.

- doxológia eucharistickej modlitby:

Skrze Krista, s Kristom a v Kristovi máš ty, Bože Otče všemohúci, **v jednote Ducha Svätého** všetku úctu a slávu po všetky veky vekov.

- embolizmus po Modlitbe Pána:

Prosíme ťa, **Pane**, zbav nás všetkého zla... kým očakávame **blaženú nádej** a príchod nášho Spasiteľa Ježiša Krista.

- Obrad prijímania – tiché modlitby kňaza:

Toto zmiešanie Tela a Krvi nášho Pána Ježiša Krista nech nám prijímajúcim osoží pre **večný život**.

Pane Ježišu Kriste, Syn Boha živého... **Skrze svoje presväté Telo a Krv oslobod' ma od všetkých mojich neprávostí a od každého zla.** Daj, aby som sa vždy pridrižiaval...

Telo Kristovo nech ma zachová pre **večný život.**

Krv Kristova nech ma zachová pre **večný život.**

Pane, čo sme prijali ústami, nech očistí **naše srdce a časný dar nech sa nám stane zárukou večného života.**

- Záverečné obrady – požehnanie biskupa:

Nech je **požehnané** meno Pánovo.

- Záverečné obrady – formuly prepustenia ľudu:

Choďte v mene Božom.

Choďte a ohlasujte Pánovo evanjelium.

Choďte v pokoji a oslavujte Pána svojím životom.

Choďte v pokoji.

Stručné odôvodnenie a komentár k týmto zmenám sa nachádza v článku [o zmenách v omšovom poriadku.](#)

Na stránke Liturgickej komisie KBS sú taktiež predstavené úpravy v eucharistických modlitbách. Zmeny nastali aj v znení prefácií, ale aj na iných mnohých miestach misála a nie je ich možné všetky na tomto mieste uvádzať.

3. ÚPRAVA NOTOVEJ ČASTI MISÁLA

V novom Rímskom misáli sa uskutočnili niektoré zmeny aj v nápevoch, viac v spevoch celebranta ako v spevoch ľudu. Všetky zmeny sú výsledkom revízie doterajších adaptácii gregoriánskych nápevov a sú motivované väčšou vernosťou pôvodine a dôslednejším uplatňovaním hudobných zákonitostí gregoriánskeho chorálu a textových pravidiel slovenského jazyka.

A) SPEVY ĽUDU

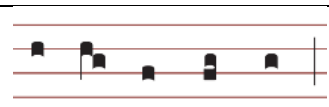
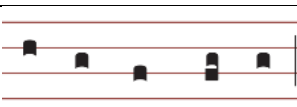
- Návrat k latinskej podobe aklamácie **Amen** pri spevoch v mode RE, kde obľúčené je na slabike „men“.
- Pri **aklamáciách po premenení** využitie nápevov z Liturgického spevníka I (ďalej LS I) a vynechanie doteraz používaného nápevu z hymnu *Teba Bože chválime*, ktorý svojou melodikou nezapadá do celkovej melodickéj koncepcie kánonu.
- Pri **Modlitbe Pána** využívanie výlučne nápevov z LS I. Dôvodom sú mnohé adaptačné chyby v tzv. gregoriánskom slávnostnom nápeve.

B) SPEVY CELEBRANTA

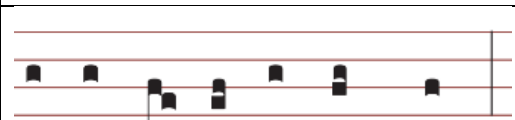
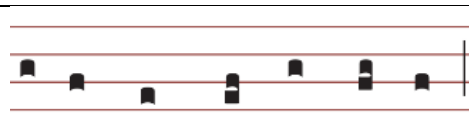
- *Missale Romanum* zdôrazňuje **modálnu jednotu nápevov** počas celej svätej omše, preto na prvé miesto kladie nápevy v moduse RE a to od úvodných obradov až po záverečné. Na Slovensku sa však tradične v úvodných a záverečných obradoch používajú nápevy v mode DO, preto sú v slovenskom Rímskom misáli uvedené v Omšovom poriadku (*ordo missae*). V dodatku je zachované rímske delenie na nápevy A (modus RE) a nápevy B (modus DO).
- Melódie pre **orácie** (Kolekta, Nad obetnými darmi, Po prijímaní) sú zjednotené s ich aktuálnym znením v *Missale Romanum*, v ktorom sú uvedené tri nápevy: dva v mode DO (Jednoduchý nápev A, Jednoduchý nápev B) a jeden v mode RE (Slávnostný nápev). V Jednoduchom nápeve B, ktorý sa v slovenskej praxi využíva najviac, došlo k zmene pri flexe v konklúzii, kde namiesto poltónového kroku je teraz tercia. Dôslednejšie sa uplatnili aj zásady delenia textu orácii pomocou značiek (* a –).
- Pri **Modlitbe nad obetnými darmi** sa odporúča využívať Slávnostný nápev a to kvôli jeho modálnej zhode s po ňom nasledujúcou prefáciou (modus RE).
- V **prefáciách** došlo k melodickému odlišeniu dvojakeho ukončenia jej úvodného úseku, tak ako je to v latinskom origináli. Ukončenie „...všemohúci a večný Bože“ je melodicky otvorené, naopak pri texte „...skrze nášho Pána Ježiša Krista“ je použitá záverečná kadencia.
- V úvodnom dialógu v rámci prefácie sa zachovali pôvodné melódie vychádzajúce výlučne z jednoduchého nápevu s jednou zmenou pre celebranta, a to pri aklamácii „**Hore srdcia**“, kde sú zdvojené obe slabiky na slove „srdcia“.

Neznelá slabika „srd-“ umožňuje zdvojenie, o čom svedčia viaceré príklady z hudobného repertoáru tak sakrálneho ako aj svetského (ľudové piesne).

- Pri prefáciách bol využitý hlavne jednoduchý nápev, v ktorom sa prehodnotilo znenie doterajších kadencií tak, aby lepšie rešpektovali akcentáciu slovenského textu.
- Zachoval sa výber **prefácií so slávnostným nápevom**, v ktorom však došlo k zavedeniu adaptačného pravidla pre vnútornú a záverečnú kadenciu. To prinieslo tri možné riešenia vnútornej kadencie:

Variant 1	Variant 2	Variant 3
		

Záverečná kadencia má dve varianty:

Variant 1	Variant 2
	

- Táto zásada sa využila aj vo **Velkonočnom chválospeve** a v **Ohlásení dňa Velkej noci**, kde došlo k viacerým nutným zmenám oproti starému misálu, ktoré vyplývali z uplatnenia jednotných adaptačných pravidiel pre celý spev.
- Na **prednes Evanjelia** sú v dodatku uvedené tri nápevy s vyznačenými kadenciami. Najčastejšie používaný nápev A má jednotne v celom texte záverečnú kadenciu využívajúcu zmenu na 4. slabike od konca.
- Pri **aklamáciách po premenení** sa využívajú výlučne nápevy z LS I s príslušnými výzvami celebranta, ktoré majú iné melódie ako v starom misáli.
- V novom misáli je viacero **nových** možností pre zdôraznenie slávnostnosti celebrácie: nápevy úkon kajúcnosti, na eucharistické modlitby I až IV, na výzvu pred modlitbou nad obetnými darmi, na výzvu „Hľa, Baránok Boží“ a iné.

Spracovali:

Andrej Krivda, Liturgický inštitút TF KU

Rastislav Adamko, Katedra hudby PF KU